

פרפראות פאר

אדם הראשון בכה שחשש שמא גרם שלא יקבלו את התורה עמוד ח

עמוד א מפתח נושאים פרשת קדושים תשע"ט

עמוד ב

ג' דברים שעליהם הזהיר ר' אלעזר בן ערך

ביאור המהר"ל בהבדל בין קדושה באיסורים
לקדושה באכילה

עמוד ז

ניתן לשנות את הטבע

ביאור התוס' וביאור המהרש"א בישראל
קדושים הן

הוי זהיר במצוה קלה כבחמורה שילוח הקן
וכיבוד אב ואם

עמוד ג

ביאור דברי רבי פנחס בן יאיר בדברי רפב"י
עצמו

עמוד ח
אדם הראשון בכה שחשש שמא גרם שלא
יקבלו את התורה

איך ניתן להשוות כיבוד אב ואם לכבוד
המקום

עמוד ד

יכול ת"ח להיות נוקם ונוטר בתנאי שיהיה
כנחש

עמוד ט
ביאור במה שהקשו במאמרם ז"ל

ביאור ענין ישיבת רות עם נערות בועז עד כלות
קציר חיטים

לא תעמד על דם רעך ביאור בדרך צחות ע"ד
המהר"ל והמהרש"א

עמוד ה

במה זכה חזקיהו המלך שדורו היה ראש
וראשון לכל הדורות בלימוד התורה

עמוד י
מאדם הראשון למידים עניין אכילת שיריים
מצדיקי אמת

טעם לסמיכות ואהבת לרעך כמוך, אל לא
תקם ולא תטר

ביאור, למה משמר שבת, וכהלכתו, מוחלין לו
על עבודה זרה

הצד השווה בין פיגול ונוטר לעבודה זרה

עמוד יא

בעניין תלמידי רבי עקיבא בין פסח לעצרת

עמוד ו

ביאור סמיכות פיגול ונוטר לע"ז ע"ד עולם
שנה נפש

נבילות אינם קדושים. נמצא, אין פרישת שקוצי נבילות גורם, רק שיהיו נשאים בקדושתם.

וטעם יש בדבר, שהרי יצרו של אדם תאב לערוה, לפיכך כאשר פרוש מן הערוה מביא קדושה. אבל אין יצרו תאב לשקוצי נבילות, ולפיכך אין הפרישה מהם מביא קדושה, רק שמעמיד אותו בקדושה, עכ"ל המהר"ל,

מבואר בדבריו, כי ההפרשה מאיסורים הוא סיבה וגורם לקדושה שתבוא על האדם, וההפרשה ממאכלות הם סימן להישארות הקדושה על האדם,

דברי המהר"ל מדוייקים בכתובים

יש לומר, כי דברי המהר"ל מדוייקים כפתור ופרח בלשון הכתובים, דברשתנו נאמר קדושים "תהיו", כלומר שע"י הפרישה תהיו קדושים, פירוש שתיעשו עי"כ קדושים,

אך בפרישה מאיסורי אכילה נאמר **והייתם קדושים**, וקדושים תהיו, שאין פירושו בהכרח שתיעשו קדושים ע"י הפרישה, כמו בפרישה מאיסורים, אלא שתשארו בקדושתכם, ואלו הם דברי המהר"ל, המדוייקים בפסוקים,

ואך לפלא שלא הוסיף המהר"ל הדיוק בלשון הפסוקים.

* * * * *

ביאור התוס' וביאור המהרש"א בישראל קדושים הן

איתא בגמרא (חולין ז' ע"א) רבי פנחס בן יאיר הוה קאזיל לפדיון שבויין, שמע רבי (דהוה קאתי ר' פינחס), נפק לאפיה, אמר ליה, רצונך סעוד אצלי, אמר לו הן, צהבו פניו של רבי, (שמח, מפני שלא היה ר' פינחס רגיל ליהנות משל אחרים כדלקמן, רש"י)

אמר לו, (רפב"י) כמדומה אתה שמודר הנאה מישראל אני, **ישראל קדושים הן**, יש רוצה ואין לו, ויש שיש לו ואינו רוצה, וכתב (משלי כ"ג ו') "אל תלחם את לחם רע עין ואל תתאו למטעמותיו כי כמו שער בנפשו כן הוא, אכול ושתה יאמר לך, ולבו בל עמך", ואתה רוצה ויש לך,

ביאור המהר"ל בהבדל בין קדושה באיסורים לקדושה באכילה

כתיב (ויקרא י"ט ב') "קדשים תהיו כי קדוש אני ידוד אלקיכם",

כתב רש"י כל מקום שאתה מוצא **גדר ערוה שם** אתה מוצא קדושה,

כתיב (שמות כ"ב לו) "ואנשי קדש תהיו לי ובשר בשדה טרפה לא תאכלו",

כתב רש"י, אם אתם קדושים ופרושים משקוצי נבלות וטרפות הרי אתם שלי ואם לאו אינכם שלי,

כתיב (ויקרא י"א מ"ד) כי אני ידוד אלקיכם והתקדשתם **והייתם קדשים** כי קדוש אני ולא תטמאו את נפשותיכם בכל השרץ הרמש על הארץ, כי אני ידוד המעלה אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלקים **והייתם קדשים** כי קדוש אני,

קושית הרא"ם

מבואר בכתובים, כי קדושים תהיו הוא ע"י שתהיו פרושים משקוצי נבילות וטרפיות, ולא תטמאו בכל השרץ הרמש על הארץ, וכאן בפרשתנו נאמר, **קדושים תהיו**, ע"י שתהיו פרושים מכל גדר ערוה,

תירוץ המהר"ל לבאר ההבדל בין קדושה באכילה לבין קדושה באיסורים

וכך כתב המהר"ל בספר גור אריה (שמות כ"ב לו),

אין לומר דווקא גבי עריות תמצא קדושה דהא תמצא בפירוש קדושה אצל שקצים, דהא כתיב, (ויקרא יא, מד), "והתקדשתם **והייתם קדושים כי קדוש אני**, ולא תטמאו את נפשותיכם בכל השרץ הרמש על הארץ",

לכך נראה דחילוק יש, דמה שאמרו 'כל מקום שאתה מוצא גדר ערוה שם אתה מוצא גדר קדושה', רוצה לומר שפרישת הערוה בעצמה הוא הקדושה, ועל ידי פרישת ערוה הוא נעשה קדוש.

אבל על ידי פרישת שקוצי נבילות, אין נעשה קדוש, רק שהכתוב אומר שיהיו נשאים בקדושתן ולא יאכלו נבילות, שאם יאכלו

וס"פ אלו דברים, (ברכות נ"ג ע"ב) דרשין ליה בקדושת הסעודה והתקדשתם אלו מים הראשונים שצריך האדם לאכול חוליו בקדושה על טהרת תרומה ורמזו בזה **קדש עצמך במותר לך**, ע"כ,

ביאור דברי רפב"י ע"י דברי עצמו

לפי"ז יש לפרש, דברי **רבי פנחס בן יאיר**, **ישראל קדושים הן**, עפ"י דברי עצמו, דהזהיר באכילתו הרי הוא אקרי **קדוש**, ולפיכך הריני רוצה **לקדש עצמי באכילה**, **במותר לי**, ואין אני מודר הנאה מישראל, אך אינני רוצה להינות משל אחרים. ולפי"ז לא תיקשה קושית התוס' איך איקרו קדוש מי שיש לו ואינו רוצה, דכונת רפב"י היתה לומר על עצמו שרוצה לקדש עצמו,

* * * * *

איך ניתן להשוות כיבוד אב ואם לכבוד המקום

כתיב (ויקרא י"ט ג') **"איש אמו ואביו תיראו ואת שבתתי תשמרו"**,

איתא בגמרא, (קידושין ל' ע"ב), תנו רבנן, **נאמר** (ויקרא י"ט ג') **"איש אמו ואביו תיראו"**, **ונאמר** (דברים ו' י"ג) **"את ה' אלקיך תירא ואותו תעבוד"**, השוה הכתוב **מורא אב ואם למורא המקום**,

נאמר (שמות כ' י"ב), **"כבד את אביך ואת אמך"**, **ונאמר** (משלי ג' טו) **"כבד את ה' מהונך"**, השוה הכתוב **כבוד אב ואם לכבוד המקום**, ע"כ,

איך ניתן להשוות כיבוד אב ואם לכבוד המקום

איתא בגמרא (קידושין ל"א ע"ב) תנו רבנן איזהו כיבוד, מאכיל ומשקה מלביש ומכסה מכניס ומוציא,

וקשה, תינח **דבמורא** השווה הכתוב **מורא אב למורא המקום**, דאביו יכול לייסרו, כדכתיב, (משלי כ"ט י"ז) **יסר בנך ויניחך**, וכתיב (משלי י"ג כ"ד) **חושך שבטו שונא בנו**,

אבל בכיבוד, איך השווה כבוד אביו לכבוד המקום, דלא שייך ביה מאכיל ומשקה, מלביש

מיהא השתא מסרהיבנא (אני ממהר) דבמלתא דמצוה קא טרחנא כי הדרנא אתינא עיילנא לגבך, ע"כ,

איך נקראו קדושים אם יש לו ואינו רוצה לתת קושית התוס'

כתבו התוספות (חולין ז' ע"ב ד"ה ויש שיש לו ואינו רוצה), ואפ"ה איקרו **קדושים**, מפני שמזמן את חבירו לאכול אצלו מפני הבושת, ע"כ,

פירוש, אפילו אם אינו רוצה לתת אבל הוא בכל זאת נותן רק מפני הבושה בכל זאת נקרא קדוש, דברי התוספות,

ביאור המהרש"א ישראל קדושים הרי הם כהקדש שיש בו מעילה לנהנה

כתב המהרש"א, **ישראל קדושים הם כו'**. עיין בפרש"י ותוספות, ול"נ לפרש דה"ק אין אני מודר הנאה, אבל **ישראל קדושים הם**, **והנהנה מהם כאילו נהנה מדבר קדוש**, וכאילו מעל, דיש רוצה ואין לו, ואסור ליהנות ממנו, **כדאמרינן** אסור ליהנות מסעודה שאינה מספקת לבעליה,

ויש שיש לו ואין רוצה ואסור ליהנות ג"כ ממנו, דכתיב אל תלחם גוי, ובמסכת (סוטה ל"ח ע"ב) אמרי' הנהנה מצרי עין עובר בלאו שנאמר אל תלחם וכו', וק"ל, **עכ"ל המהרש"א**,

* * * * *

ביאור דברי רבי פנחס בן יאיר בדברי רפב"י עצמו

איתא בגמרא (עבודה זרה כ' ע"ב), **מכאן א"ר פנחס בן יאיר**, תורה מביאה לידי זהירות, וכו' וכו', ענוה מביאה לידי יראת חטא, יראת חטא מביאה לידי **קדושה**,

כתב המהרש"א (עבודה זרה כ' ע"ב), ואמר טהרה מביאה לידי **קדושה** והיא הסעודה, **שצריך האדם לקדש באכילתו**, וכן כתיב באסורי מאכלות והתקדשתם והייתם קדושים וגו'

שאלה בפירושו של הר"ר יהונתן

יש לשאול, דלפירושו, היה צ"ל, לא **תקום** ולא **תטור**, ו**אהבת לרעך**, מאי **כמוד**, דלפירושו, רק בשביל רעך מותר לך לנקום, אבל בשביל עצמך לא, אי"כ מאי **כמוד**, (ומבאר הר"א מ.ל.), שאם אוהב את עצמו יותר משאת חבירו, יש לחשוש שנהנה מהנקמה כלעצמו,

* * * * *

לא תעמד על דם רעך ביאור בדרך צחות ע"ד המהר"ל והמהרש"א

כתיב (ויקרא י"ט ט"ז), "**לא תעמד על דם רעך**", כתב רש"י. **לא תעמוד על דם רעך** - לראות במיתתו, ואתה יכול להצילו כגון טובע בנהר וחייה או לסטים באים עליו, ע"כ,

ביאור המהר"ל בפסוק ידינו לא שפכו את הדם הזה

איתא בגמרא (סוטה מ"ה ע"ב), **כתיב** (דברים כ"א ז'), ידינו לא שפכה את הדם הזה ועינינו לא ראו, וכי על דעתנו עלתה שזקני ב"ד שופכי דמים הן אלא שלא בא על ידינו ופטרנוהו בלא מזון, ולא ראינוהו והנחנוהו בלא לוייה,

כתב המהר"ל (חדושי אגדות ח"ב עמוד פ"ב), **ענין הלוויה שבפרשת עגלה ערופה**, עפ"י הכתוב, (בראשית ט' ו') **שפך דם האדם באדם דמו ישפך כי בצלם אלקים עשה את האדם**, וז"ל,

ויש לך לפרש גם כן עניין הלוויה הזאת, הוא **הכבוד שעושים לו** שאין דוחים אותו רק מליון אותו, וכאשר עושין לו כבוד זה לאדם שנברא **בצלם אלקים יש לו שמירה בדרך** שאין פגעים שולטין בו, וכאשר אין מליון כאילו הם שופכים דמו, אשר **בצלם אלקים** ברא את האדם, והם מבזים את צלמו, כי כאשר מכבדין את האדם כבוד זה אל **צלם אלקים**, וכאשר **הצלם האלקי נחשב**, דבר זה עצמו שמירתו, כי **מלאכים מלויים את צלם האלקי הזה**, וכאשר אין מלויים אותו הרי כאילו מבזים את צלם האלקים בזה שופכין דמו, כי אצל שפיכת דם כתיב, **כי בצלם אלקים עשה את האדם**, שמזה תראה כי **שפיכת דם הוא אל צלם האלקים**, ע"כ.

איתא בגמרא (שבת קנ"א ע"ב), אין חיה שולטת באדם עד שנדמה לו כבהמה, ע"כ,

ומכסה, מכניס ומוציא, (כע"ז הקשה במהרש"א קידושין ל' ע"ב ותירץ עיי"ש),

יש לבאר, הא דאמר, השוה הכתוב **כבוד** ואם **לכבוד** המקום, שפעמים ע"י אותו כיבוד שמכבד לקב"ה, מכבד הוא גם לאביו ואמו.

דהא דהשוה הכתוב **כבוד** ואם **לכבוד** המקום. ילפינן מהפסוק (משלי ג' ט') **כבד את ה' מהונך**, ורש"י פירש, **ממדרש תנחומא** (פרשת ראה אות י"ב), **אל תקרא מהונך אלא מגרונך**, (מכל מה שחנך אפי' מקול ערב),

לפי"ז מבואר כפתור ופרח השווה הכתוב, שכאשר האב מכבד את בנו לזמר או להתפלל בקולו שערב לפניו, ע"כ הוא מכבד **לאביו ולמקום** גם יחד, ואז, שווים הם **כבוד אב ואם וכבוד המקום**,

* * * * *

יכול ת"ח להיות נוקם ונוטר בתנאי שיהיה כנחש

כתיב, (ויקרא י"ט י"ח) "**לא תקום ולא תטור** את בני עמך, ו**אהבת לרעך כמוד**"

איתא בגמרא (יומא כ"ג ע"א) ת"ח צריך להיות נוקם ונוטר **כנחש**, ע"כ,

איתא בגמרא (ערכין ט"ו ע"ב), מאי דכתיב (קהלת י" י"א) "**אם ישוך הנחש בלא לחש ואין יתרון לבעל הלשון**", לעתיד לבא מתקבצות כל החיות ובאות אצל נחש ואומרות ארי דורס ואוכל זאב טורף ואוכל אתה **מה הנאה יש לך**, ע"כ,

נקימה ונטירה יכולה להיות רק ללא הנאה כמו הנחש מהר"ר יהונתן

כתב בספר **תפארת יהונתן**, (מהרבי ר' יהונתן אייבשיץ), אמרו חז"ל (יומא כ"ג ע"א) ת"ח צריך להיות נוקם ונוטר כנחש, והיינו, **בשביל חבירו**, שאין לו הנאה מהנקמה, אז מותר לו לנקום ולנטור, **ולא בשביל עצמו**, וזהו **כנחש**,

וכך צריך להיות דבר הנקמה, **שהנקימה יהיה כנחש, ולא להנאתו** אלא בשביל אחרים, וזה שהסמך הכתוב, **לא תיקום ואהבת לרעך**, דהיינו בשביל רעך מותר אתה לתבוע עלבוננו **ולנקום ולנטור** בשבילו, אבל לא בשביל עצמו, וזה **כנחש**, עכ"ד,

כדאיתא בגמרא (סנהדרין צ"ד ע"ב), עיי"ש, ובמהרש"א באריכות על ענין גודל לימוד התורה שהיה בימי חזקיהו,

וכך אפשר לומר, דלא מצינו בכל איסורים שבתורה, שנאמר **ונתתי פני, ואתן את פני, רק במעביר בנו למולך, ובאיסור דם**, ומשום שזכה חזקיהו להנצל **מהמולך ע"י דם**, ורק בשתי איסורים אלו אמר הקב"ה **פונה אני מכל עסקי**, לכן אמר חזקיה, אף אני אעשה כן, **ופונה אני מכל עסקי**, לעסוק רק בדברי הקב"ה, ועשה, שיעשו כולם כן, כאמז"ל (סנהדרין צ"ד ע"ב), שנעץ חרב וכו' וזה הטעם שזכה כי בימיו **יפנו כולם מכל עסקיהם** לעסוק בתורה, ועיין עוד בענין אחז וחזקיה בסנהדרין ק"ד ע"א.

* * * * *

טעם לסמיכות ואהבת לרעך כמוך, אל לא תקם ולא תטר

כתיב, (ויקרא י"ט י"ח), "לא תקם ולא תטר את בני עמך ואהבת לרעך כמוך אני ידוד",

אפשר לומר, כי לכך הסמיכה תורה את הציווי **ואהבת לרעך כמוך, אל לא תקם ולא תטר**, משום שאדם המיטיב עם חבירו, ואין לו סיבה לשנאותו, לא היתה תורה צריכה לומר, **ואהבת לרעך**, אך כאשר יש לאדם סיבה של נקימה ונטירה, אז אמרה תורה, אעפ"כ, **ואהבת לרעך כמוך**,

* * * * *

הצד השווה בין פיגול ונותר לעבודה זרה

כתיב, (ויקרא י"ט ד'), "אל תפנו אל האלילים ואלהי מסכה לא תעשו לכם אני ידוד אלוהיכם, **ביום זבחכם** יאכל וממחרת והנותר עד יום השלישי באש ישרף, ואם האכל יאכל ביום השלישי **פגול** הוא לא ירצה",

כתב רש"י (ויקרא י"ט ה') לא נאמרה פרשה זו אלא ללמד שלא תהא זביחתן אלא על מנת להאכל **בתוך הזמן** וכו', עוד כתב רש"י (ויקרא י"ט ז') יצא הנשחט **במחשבת חוץ למקומו**,

כתב המהרש"א (שבת קנ"א ע"ב), ובענין דאימת האדם על החיות משום הנשמה שבו **שהיא צלם אלקים** וכיון שנדמה כבהמה וצלם אלקים אזל לו ממנו והרי הוא כשאר בהמה שהחיה שולטת בה,

מבואר בדברי המהר"ל והמהרש"א כי שפיכת דם האדם ע"י ליסטים או חיה רעה בדרך הוא משום שאין לו את צלם אלוהים, ונדמה כבהמה, **ומבואר עוד** כי צלם אלוהים בא אל האדם ע"י שמכבדין אותו ומלווין אותו, ולפיכך צריך ללוותו,

בכך יש לבאר בצחות הכתוב, לא תעמוד, פירוש אל תישאר **לעמוד** בשעה שחברך יוצא את העיר אלא לך ללוותו, וע"י כך תצילו, וכיוון רש"י, **לא תעמוד**, כי העמידה היא על **דם רעך** לראות במיתתו, **ואתה יכול להצילו** ע"י שתלווהו, ואין חיה או לסטים באים עליו,

* * * * *

במה זכה חזקיהו המלך שדורו היה ראש וראשון לכל הדורות בלימוד התורה

כתיב (ויקרא כ' ג') "ואני אתן את פני באיש ההוא והכרתי אתו מקרב עמו כי מזרעו נתן למלך", ובשתי המקומות פירש רש"י (מתורת כהנים) **פונה אני מכל עסקי** ועוסק באיש ההוא,

כתיב (ויקרא י"ז י') "ואיש איש מבית ישראל ומן הגר הגר בתוכם אשר יאכל כל דם ונתתי פני בנפש האכלת את הדם",

איתא בגמרא (סנהדרין ס"ג ע"ב) אף חזקיה מלך יהודה ביקש אביו לעשות לו כן אלא שסכתו אמו סלמנדרא, ע"כ

וברש"י לעשות לו כן לשורפו באש כמו הספרים, אלא שסכתו אמו סלמנדרא, וברש"י סלמנדרא, הסך מדמה אין האור שולט בו,

אפשר לתת טעם, במה זכה חזקיהו שדורו היה ראש לכל הדורות בלימוד התורה שכל עסקיהם היה בתורה,

ביאור הכלי יקר למה סמך פיגול ונותר לעבודה זרה

כתב הכלי יקר (יומא דהילולא ו' אייר), ולא מצינו בכל התורה שהמחשבה פוסלת כמו המעשה, כי אם בע"ז ובקרבן, שאם חישב בשעת שחיטה לאוכלו חוץ לזמנו או חוץ למקומו פגול הוא לא ירצה,

ע"כ סמך מצוות אל תפנו אל האלילים המדברת בפנייה שבלב, אל מצות וכי תזבחו זבח שלמים לה' לרצונכם תזבחוהו. כי בכל התורה דברים שבלב אינן דברים חוץ מב' אלו, עכ"ד הכלי יקר,

* * * * *

ביאור סמיכות פיגול ונותר לע"ז ע"ד עולם שנה נפש

נראה לתת טעם למה הסמיכה התורה מחשבת ע"ז אל מחשבת פיגול, ונותר, שרק שלשה דברים אלו, שהם ע"ז פיגול ונותר, איסורם במחשבה, כדברי הכלי יקר,

איתא בספר יצירה בג' דרכים ברא הקב"ה את העולם, בעולם, שנה, נפש, עולם הוא מקום, שנה הוא זמן, נפש הוא האדם,

רבינו סעדיה גאון, בפירושו לספר יצירה, (פרק ד'), כתב, החצה אלקים את ג' העדים ההמה, והעיד כי הוא אלקים חיים ואין זולתו,

עולם בפני עצמו,

שנה בפני עצמה,

נפש בפני עצמה,

ושלשתן מעידין כי הוא אחד ואין לו שני ואין עוד מלבדו ברוך הוא וברוך שמו יתברך, ע"כ,

לפי זה יש לבאר, שאיסור המחשבה צריך להיות גם כן נכלל מעולם, שנה, נפש,

וג' דברים אלו ע"ז, פיגול, נותר,

מכוונים כנגד עולם, שנה, נפש,

פיגול, שהוא חוץ למקומו, הוא בגדר עולם,

נותר, שהוא חוץ לזמנו, הוא בגדר שנה,

ועבודה זרה, שהוא איסור על האדם, הוא בגדר נפש,

ולכן הושוו והוסמכו פיגול ונותר, לע"ז.

* * * * *

פרקי אבותג' דברים שעליהם הזהיר ר' אלעזר בן ערך

איתא (אבות פרק ב' מ"י) חמשה תלמידים היו לו לרבן יוחנן בן זכאי, והוא היה מונה שבחן, רבי אלעזר בן ערך, מעיין המתגבר. והוא כנגד עניין המעיין,

איתא (אבות פ"ב מ"ג) איזוהי דרך ישרה שידבק בה האדם. רבי אלעזר אומר, **לב טוב**, איזוהי דרך רעה שיתרחק ממנה האדם. רבי אלעזר

אומר, **לב רע**. וזהו כנגד עניין הלב, שקרא **לבם** ולא לכם,

איתא (אבות פ"ב מט"ו) הם אמרו שלשה דברים. רבי אלעזר אומר, ודע לפני מי אתה עמל. וזהו כנגד העמל, שאמרו מפני שמעמלת,

איתא בגמרא (שבת קמ"ז ע"ב), אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, אסור לעמוד בקרקעיתיה של דיומסת (מעין ששמו דיומסת) מפני שמעמלת,

אמר רבי חלבו, חמרא דפרוגייתא (יין ממדינת פרוגייתא) ומיא דדיומסת, קיפחו עשרת השבטים מישראל, רבי אלעזר בן ערך איקלע להתם, אימשיך בתרייהו, (אחר היין דפרוגייתא והמים של דיומסת) איעקר תלמודיה,

כי הדר אתא, קם למיקרי בספרא, בעא למיקרא "החדש הזה לכם", אמר "החרש היה לבם", בעו רבנן רחמי עליה והדר תלמודיה, ע"כ,

א"כ מצינו ג' דברים בראב"ע מדה כנגד מדה לדברים שהזהיר במשנה

א. שבתחילה היה נמשך אל המעיין,

ב. שהיה צריך לקרוא לכם, וקרא לבם,

אמר אבויא הואיל וכך הוא גדול כחה של תורה, הבן הזה אם מתקיים לי הריני נותנו לתורה, ועיי שלא היתה כוונת מחשבתו לש"ש = לשם שמים = לא נתקיימה בי תורת, וזכוכית,

ומה את אמר תובן (איוב כ"ח) "לא יערכנה זהב וזכוכית" אמר ליה ומה אמרת ביה, א"ל אלו דברי תורה שקשין לקנות ככלי זהב וזכוכית,

א"ל עקיבא רבך לא אמר כן, אלא מה כלי זהב וזכוכית אם נשברו יש להם תקנה, אף תלמיד חכם שאיבד משנתו יכול הוא לחזור עליה,

אמר ליה חזור עול לך, א"ל למה, עד כאן תחום שבת אמר ליה מן את ידע, א"ל מטלפי סוסי שכבר הלך אלפים אמה,

א"ל וכל הדא חכמתא אית בך ולית את חוזר בך, א"ל לית בחילי, א"ל למה, אמר ליה רוכב הייתי על הסוס ומטייל אחורי בית המקדש ביום הכפורים שחל להיות בשבת, ושמעתי בת קול מצפצפת ואומרת (ירמיה ג') שובו בנים שובבים (מלאכי ג') שובו אלי ואשובה אליכם חוץ מאלישע בן אבויא שהיה יודע כחי ומרד בי,

ומהיכן היה לו ראה אדם אחד עלה לראש הדקל בשבת ונטל האם על הבנים וירד בשלום,

ובמוצאי שבת ראה אדם אחד עלה לראש הדקל ונטל הבנים ושלח את האם וירד והכישו נחש ומת,

אמר כתיב (דברים כ"ב) שלח תשלח את האם ואת הבנים תקח לך למען ייטב לך והארכת ימים, היכן טובו של זה והיכן אריכת ימיו של זה

ולא ידע שדרשה ר' עקיבא, למען ייטב לך בעולם שכלו טוב והארכת ימים לעולם שכלו ארוך,

מצוה קלה שלוח הקן, מצוה חמורה כבוד אב ואם. (ירושלמי קידושין כב', ירושלמי פאה ג' ע"ב, פסיקתא רבתי פרשה כג' פיסקא ד', ילקוט שמעוני שמות רמז רח"צ)

לפי"ז אפשר לפרש המאמר בפרקי אבות פרק ב' והוי זהיר במצוה קלה שזה שלוח הקן, כבחמורה שזה כיבוד אב שאין אתה יודע מתן

ג. בתחילה היה מעמל במעיין, כאומרם ז"ל מפני שמעמלת,

* * * * *

ניתן לשנות את הטבע

איתא (אבות פרק ב') הם אמרו שלשה דברים. רבי אליעזר אומר, "ואל תהי נוח לכעוס"

איתא (אבות דרבי נתן, פרק ט"ו, משנה ב') ואל תהי נוח לכעוס כיצד, מלמד שיהא עניו כהלל הזקן,

בפירוש **כסא רחמים מהחיד"א**, (על אבות דר"ט) כתב, הגם שהילל היה בטבעו רך וטוב,

הקב"ה נתן כח באדם, דהגם שטבעו קשה, יש כח בידו להפוך הטבע, ולהיות רך ונוח, והבא ליטהר מסייען אותו

* * * * *

הוי זהיר במצוה קלה כבחמורה שילוח הקן וכיבוד אב ואם

איתא (אבות פרק ב') והוי זהיר במצוה קלה כבחמורה שאין אתה יודע מתן שכרן של מצות, ע"כ,

איתא במדרש (קהלת רבה פרשה ז) וכן היה מעשה, אבויא אבי מגדולי הדור, וכשבא למולני קרא לכל גדולי ירושלים, וקרא לכל גדולי הדור, וקרא לר' אליעזר ולר' יהושע עמהם וכשאכלו ושתו שרון אילין אמרין מזמורין, ואילין אמרין אלפבטרין,

א"ר אליעזר לר' יהושע אילין עסקין בדידהון, ואנן לית אנן עסקין בדידן, והתחילו בתורה ומן התורה לנביאים, ומן הנביאים לכתובים, והיו הדברים שמחין כנתינתן מסיני והאש מלהטת סביבותיהן, עיקר נתינתן לא מסיני נתנו באש, שנאמר (דברים ד') וההר בוער באש עד לב השמים,

שכרן של מצוות, אם זה בעולם הזה, או בעולם שכולו טוב, כפי שדרשה רבי עקיבא,

והכי איתא בגמרא (חולין דף קמב עמוד א) תניא דבי ר' יעקב אומר: אין לך כל מצוה ומצוה שבתורה שמתן שכרה בצדה, שאין תחיית המתים תלויה בה,

בכבוד אב ואם כתיב למען יאריכון ימך ולמען ייטב לך, בשילוח הקן כתיב למען ייטב לך והארכת ימים; הרי שאמר לו אביו: עלה לבירה והבא לי גוזלות! ועלה, ושלח את האם ולקח את הבנים, ובחזרתו נפל ומת, היכן אריכות ימיו של זה? והיכן טובתו של זה?

אלא: למען יאריכון ימך - בעולם שכולו ארוך, ולמען ייטב לך - לעולם שכולו טוב, ודלמא לא הוה הכי? ר' יעקב מעשה חזא;

אמר רב יוסף: אלמלא דרשיה אחר להאי קרא כרבי יעקב בר ברתיה - לא חטא,

* * * * *

אדם הראשון בכה מחשש שלא יקבלו את התורה

איתא בגמרא (ראש השנה ט"ז ע"א),

אמר הקדוש ברוך הוא, **הביאו לפני עומר בפסח**, כדי שתתברך לכם תבואה שבשדות,

אמר הקדוש ברוך הוא,

הביאו לפני שתי הלחם בעצרת, כדי שיתברכו לכם פירות האילן.

אמר הקדוש ברוך הוא, **נסכו לפני מים בחג**, כדי שיתברכו לכם גשמי שנה, ע"כ,

כתב המהרש"א (ראש השנה ט"ז ע"א ד"ה הביאו עומר), חשיב כאן **שלושה דברים** שהם חיי שלושה נפשות **שבעולם**,

שהם

נפש הצומח,

נפש הבהמה,

ונפש האדם,

כי המים בחג הם חיי **נפש הצומח**,

והעומר של שעורים הוא חיי **נפש הבהמה** כדאמרי' פ"ק דפסחים (דף ג') **שעורים** נעשו יפות א"ל צא ובשר **לחמורים**. ובמס' סוטה (ט"ו) אמרי' תביא מנחת **שעורים** שהוא מאכל **בהמה**,

ושתי הלחם של חטין היו, והוא חיי **נפש האדם** כמ"ש רש"י בשמעתין, ואני שמעתי דרבי יהודה לטעמיה, דהא אזלא כמאן דאמר בסנהדרין (דף ע, ע"ב) עץ שאכל אדם הראשון חטה היתה, וע"ש בחדושו,

והוא מבואר, שאמר הכתוב (דברים פרק ט"ז ט') "שבעה שבעת תספר לך מהחל **חרמש בקמה** תחל לספר שבעה שבעות, ועשית חג שבעות לה' אלקיך"

שהוא קציר **שעורים**, תחל לספור **שבעה שבועות** שהוא יום קציר **חטים** שהם ב' הלחם,

הכונה בו, כי בצאתם ממצרים שנקראו חמורים, והיו ישראל גם כן בלא מצות לא היו ראויים רק למאכל **בהמה** שהן **שעורים** כמ"ש צא ובשר לחמורים,

עד ספירת שבעה שבועות ע"ש הכתוב (משלי ב' ד') "אם תבקשנה ככסף וכמ"ט **מונים** תחפשנה, וגו' ודעת **אלקים תמצא**" שהוכנו אז **לדעה** שמביא מאכל **חטים** שאז קבלו התורה, וע"כ מביא ב' הלחם מחטים שמביא **הדעת** כדאמרי' בפ' בן סורר (סנהדרין ע' ע"ב),

וע"כ אמרו בפ' מי שמת (ב"ב קמ"ז ע"א) **יו"ט של עצרת ברור זרעו חטין** (עיי"ש במהרש"א ביאור נאה), וע"כ אמר מהחל חרמש בקמה שהוא קציר **שעורים** מאכל **בהמה**, תספור נ' יום עד הבאת ב' הלחם **שבאה מן החטין לקבל דעה**, וחכמת התורה, **עכ"ל המהרש"א**,

מבואר, כי ללא תורה ודעת היו בני ישראל כעם הדומה לחמור, והיו ראויים למאכל כחמור, ורק כשהגיעו למתן תורה וקבלו הדעת היו ראויין למאכל חטים, שמביא דעת,

על מה בכה אדם הראשון

איתא בגמרא, (פסחים קי"ח ע"א), אמר רבי יהושע בן לוי, בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא לאדם, **וקוץ ודרדר תצמיח לך**, זלגו עיניו

עשב וגוי לכם יהיה לאכלה. אי"כ מה בין "כל עשב וגוי לכם יהיה לאכלה" שהיא ברכה, לבין ואכלת את עשב השדה", שהיא קללה,

וצ"ל כי קושיא זו הקשה רש"י, בפרשת בראשית (פרק ג פסוק יח), ואכלת את עשב השדה - ומה קללה היא זו, והלא בברכה נאמר לו (לעיל א כט) הנה נתתי לכם את כל עשב זרע זרע וגוי.

אלא, מה אמור כאן בראש הענין (פסוק יז) ארורה האדמה בעבורך בעצבון תאכלנה, ואחר העצבון וקוץ ודדר תצמיח לך, כשתזרענה קטניות או ירקות גנה היא תצמיח לך קוצים ודדרים ושאר עשבי שדה, ועל כרחך תאכלם, **עכ"ל רש"י**,

ובבנין יהושע מתרץ, שהיה אוכל עשב מגן עדן והיה טועם בו כל מיני מטעמים, לא כן עכשיו, שיאכל עשב השדה, ואח"כ מביא תירוצו של רש"י,

ויש לומר ע"ד הרבי ר' יהונתן, איתא בגמרא (סנהדרין דף נט עמוד ב), אמר רב יהודה אמר רב, אדם הראשון לא הותר לו בשר לאכילה, דכתיב לכם יהיה לאכלה ולכל חית הארץ - ולא חית הארץ לכם. וכשבאו בני נח התיר להם, שנאמר כירק עשב נתתי לכם את כל,

כתב בתפארת יהונתן, (בראשית א' כ"ט) נראה הטעם, כי ע"י עבודת האדם את האדמה, היו צומחים עשבים ועצים לעשות פרי, ונתקיים בהם יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך, ע"ד הכתוב תהלים קכ"ח ב',

אבל בתיבה שהציל נח את הבהמות ושאר בעלי החיים, הותר לבני נח לאכול מבשרם, דהוי כאילו הם יגיע כפיו,

לפי"ז יש לפרש ולומר, כשהכתוב אומר **כל עשב זרע זרע** וכל העץ אשר בו פרי עץ זרע זרע, הרי יש כאן יגיע כפיים, ולכן זו ברכה של אשריך וטוב לך, אבל כאשר הכתוב אומר, "תצמיח לך" ללא יגיע כפיים, אין כאן ברכה.

דמעות, אמר לפניו, רבונו של עולם אני וחמורי נאכל באבוס אחד, כיון שאמר לו **בזעת אפך תאכל לחם** נתקררה דעתו, ע"כ,

כתב המהרש"א, (פסחים קי"ח ע"א ד"ה, זלגו עיניו דמעות), שהיה סבור, כיון שמאכלו שוה כחמור ישתווה גם בדעתו כחמור, כי המזונות עם החמור יולידו טבע חמורי, ולא נתקררה דעתו עד שאמר לו שיאכל **לחם**, **כי טעם הדגן מביא לאדם דעת** שע"ז אמרו בסוכה בקטן יוסיף דעת יוסיף גוי כדמפורש שם: ע"כ,

החשש שמא לא יקבלו התורה

מבואר, כי אדם הראשון חשש שמא גרם חטאו, והוא יישאר במאכלו מאכל בהמה, ולא יגיע למאכל אדם שהם חיטים, כמבואר, שקודם מתן תורה היה מאכלם כבהמה, ורק כאשר הגיעו למאכל חיטים, קיבלו הדעת וניתנה תורה, ולכן זלגו עיניו דמעות, **כי חשש שמא לא יקבלו התורה בגלל חטאו**, כיוון שנאמר לו בזעת אפך **תאכל לחם** כלומר שיגיע למאכל חיטים, שיוכלו לקבל את התורה נתקררה דעתו,

ביאור במה שהקשו במאמרם ז"ל

כתיב (בראשית פרק ג פסוק יח) "וקוץ ודדר תצמיח לך ואכלת את עשב השדה"

כתיב, בראשית פרק א פסוק כט

"ויאמר אלקים הנה נתתי לכם את כל עשב זרע זרע אשר על פני כל הארץ ואת כל העץ אשר בו פרי עץ זרע זרע לכם יהיה לאכלה",

איתא, (אבות דרבי נתן פרק א), כיון ששמע אדה"ר שאמר לו הקדוש ברוך הוא **ואכלת את עשב השדה** מיד נזדעזעו אבריו, אמר לפניו רבש"ע אני ובהמתי נאכל באבוס אחד, אמר לו הקדוש ברוך הוא הואיל ונזדעזעו אברייך בזיעת אפייך תאכל לחם, ע"כ

כתב הבנין יהושע על אבות דרבי נתן, ומקשים המפרשים, הרי קודם הקללה ג"כ נאמר כל

ביאור ענין ישיבת רות עם נערות בועז עד כלות קציר חיטים

כתיב (רות פרק א פסוק כב), "ותשב נעמי ורות המואביה כלתה עמה השבה משדי מואב והמה באו בית לחם בתחלת קציר שערים",

כתיב (רות פרק ב' כג) "ותדבק בנערות בעז ללקט עד כלות קציר השערים וקציר החטים",

עד"ז מבואר היטיב, מה שאמר הכתוב,
"והמה באו בית לחם בתחלת קציר שערים",
"ותדבק בנערות בעז ללקט עד כלות קציר השערים וקציר החטים",

פירוש שבאה משדי מואב, בבחינת שעורים ללא דעת, וישבה שם ללמוד דעת עד כלות קציר חיטים שהוכנה אז **לדעה** שמביא מאכל חטים, כנ"ל

* * * * *

מאדם הראשון למידים עניין אכילת שיריים מצדיקי אמת

איתא בגמרא, (פסחים קי"ח ע"א), אמר רבי יהושע בן לוי, בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא לאדם, וקוץ ודרדר תצמיח לך, זלגו עיניו דמעות, אמר לפניו, רבונו של עולם אני וחמורי נאכל באבוס אחד, כיון שאמר לו בזעת אפך תאכל לחם נתקררה דעתו, ע"כ,

מבאר המהרש"א, (פסחים קי"ח ע"א ד"ה, זלגו עיניו דמעות), שהיה סבור, כיון שמאכלו שוה כחמור ישתווה גם בדעתו כחמור, כי המזונות עם החמור יולידו טבע חמורי, ע"כ,

האוכל עם החמור יולידו בו טבע החמורי, ולכן זלגו עיניו דמעות,

כתב בספר אוהב ישראל – (פרשת משפטים), כתיב (שמות כ"ג כ"ה) "ועבדתם את ה' אלוקיכם וברך את לחמך ואת מימך והסרת מחלה מקרבך",

וכך כתב, או יאמר, ע"ד שאחז"ל (פסחים קיב ע"ב), כל הנוטל פרוטה מאיוב מתברך עי"ש,

היינו, לאשר היתה הברכה שורה בכל אשר לו. לזה כל שנטל ממנו איזה דבר שכבר שרתה עליו ברכת ה' הוא ג"כ מתברך. וזש"ה "ועבדתם את ה' אלוקיכם" הבטיחנו הש"י וית', "וברך את לחמך גוי והסירותי מחלה מקרבך".

היינו, שהש"י יברך לחמו ומימו של הצדיק העובד את ה' באמת, וכל מי שיאכל ויטעום אצלו כלום, ישלח לו השי"ת מבוקשו הצריך לו, כגון רפואה למי שצריך לרפואה, וכדומה שאר מבוקשים בגשמיות וברוחניות, כי"ר אמן, עכ"ל האוהב ישראל,

עניין אכילת שיריים מהצדיק

לפי זה אפשר לומר, לפי מה שביאר המהרש"א שהבאנו לעיל, כי עיניו של אדם הראשון זלגו דמעות, מכיון שהאוכל ממאכלו של חמור תשתווה דעתו לדעת החמור כנ"ל,

א"כ מבואר, כמה כפולה ומכופלת מדה טובה מרובה ממדה רעה, לאמור, כי האוכל משיירי צדיק אמת, תתקרב דעתו לדעת הצדיק, וזהו ענין

אכילת שיריים מצדיקים העובדים ה' באמת, כדברי קדוש ישראל, בעל אוהב ישראל.

* * * * *

ביאור, למה משמר שבת, וכהלכתו, מוחלין לו על עבודה זרה

איתא בגמרא (שבת קיח ב), כל המשמר "שבת" "כהלכתו", אפילו עובד עבודה זרה כדור אנוש מוחלין לו, ע"כ,

יש להבין, למה אמרו חז"ל כי שמירת שבת כהלכתו מביא מחילה אפילו על עבודה זרה,

איתא בגמרא (חגיגה דף י עמוד א), **הלכות שבת** - הרי הם כהררים התלוין בשערה, ע"כ,

איתא בגמרא, (סוכה נ"ב ע"א), לעתיד לבא, מביאו הקדוש ברוך הוא ליצר הרע ושוחטו, בפני הצדיקים ובפני הרשעים, צדיקים נדמה להם כהר גבוה, ורשעים נדמה להם כחוט השערה,

בעניין תלמידי רבי עקיבא בין פסח לעצרת

איתא בגמרא (יבמות דף סב עמוד ב) אמרו: **שנים עשר אלף זוגים תלמידים** היו לו לרבי עקיבא, מגבת עד אנטיפרס, וכולן מתו בפרק אחד **מפני שלא נהגו כבוד זה לזה**, והיה העולם שמם, עד שבא ר"ע אצל רבותינו שבדרום, ושנאה להם,

ר"מ ור' יהודה ור' יוסי ורבי שמעון ורבי אלעזר בן שמוע, והם הם העמידו תורה אותה שעה. תנא: כולם מתו **מפסח ועד עצרת**, ע"כ,

איתא במדרש (קהלת רבה פרשה יא ו'), רבי עקיבא אומר **שנים עשר אלפים תלמידים** היו לי מגבת ועד אנטיפרס וכולן מתו בחיי בין פסח לעצרת,

ובסוף העמידו לי שבעה ואלו הן, רבי יהודה ורבי נחמיה ורבי מאיר ורבי יוסי ורבי שמעון בן יוחאי ורבי אליעזר בנו של ריה"ג ורבי יוחנן הסנדלר, אמר להם הראשונים לא מתו אלא **מפני שהיתה עיניהם צרה בתורה זה לזה**

אתם לא תהיו כן מיד עמדו ומלאו כל ארץ ישראל תורה, ע"כ,

יש לתת לב בשינויים בין הגמרא למדרש

בגמרא איתא, שנים עשר אלף זוגים, כלומר עשרים וארבע אלף, **ובמדרש**, שנים עשר אלף תלמידים

בגמרא איתא, חמישה תלמידים, **ובמדרש** שבעה תלמידים,

בגמרא איתא, מפני שלא נהגו כבוד זה לזה, **ובמדרש** מפני שהיתה עיניהם צרה בתורה זה לזה

יש לבאר, מה שאמרו במדרש שהיתה עיניהם צרה בתורה ולכן מתו, למדו כן מדברי רבי עקיבא עצמו כדלהלן,

הללו בוכין והללו בוכין, צדיקים בוכין ואומרים היאך יכולנו לכבוש הר גבוה כזה, ורשעים בוכין ואומרים היאך לא יכולנו לכבוש את חוט השערה הזה, יצר הרע, בתחילה דומה לחוט של בוכיא (קורי עכביש), ולבסוף דומה

כעבותות העגלה, שנאמר (ישעיהו ה' י"ח) "הוי מושכי העון בחבלי השוא, וכעבות העגלה חטאה", ע"כ,

כתב המהרש"א, ד"ה דומה לחוט. נראה לפרש, משום דאמרו, דלצדיקים נדמה להר, ולרשעים לשער, לומר, דלא הוו ב' הפכים בנושא א', אלא,

דמתחלה דומה לשער, דמיון החוט של בוכיא (קורי עכביש), היינו **לרשעים**, שאין רואין מה יהיה בסוף,

ולבסוף דומה להר, דמיון לעבות העגלה, היינו לצדיקים, שרואין מה יהיה בסופן, ומרחיקין מתחלת העבירה, עכ"ד **המהרש"א**,

איתא בגמרא (שבת דף קה עמוד ב) כך אומנתו של יצר הרע, היום אומר לו עשה כך ולמחר אומר לו עשה כך. עד שאומר לו עבוד עבודה זרה, ע"כ,

איתא בגמרא (עבודה זרה דף מה עמוד א) כל מקום שאתה מוצא הר גבוה וגבעה נשאה ועץ רענן, דע שיש שם עבודת זרה.

מבואר, מכל הני חמשה מאמרי חז"ל, כי דרכו של יצר הרע לתעתע באדם בחוט השערה ועוד חוט השערה, עד שנעשה כהר, כאומרז"ל עשה כך ועשה כך עד וכו' עבודה זרה,

ועבודה זרה הוא ההר גבוה שנעשה מהשערה ועוד שערה ועוד שערה, והר גבוה הוא עבודה זרה כאומרז"ל כל מקום שאתה מוצא הר גבוה וגבעה נשאה ועץ רענן, דע שיש שם עבודה זרה.

והלכות שבת הם הם הררים התלולים בשערה, לפיכך השומר הלכות שבת שהם הררים התלולים בשערה, מוחלים לן על עוון עבודה זרה שנעשה ממה שאמר לו יצר הרע עשה כך

ועשה כך עד וכו', שהוא חוט השערה ועוד חוט השערה עד שאומר לו עבוד **עבודה זרה**. וזהו כל המשמר "**שבת**" "**כהלכתו**", אפילו עובד **עבודה זרה** כדור אנוש - מוחלין לו

להערות הארות ולקבלת העלון ניתן לפנות אל

"מכון פאר" רחוב חזון איש 2 בני ברק

פקס 03-6161777 נייד 0527-616166

מייל y0527616166@gmail.com

איתא במשנה (מנחות דף סח עמוד ב) העומר היה מתיר במדינה, ושתי הלחם במקדש. אין מביאין מנחות וביכורים ומנחת בהמה קודם לעומר, אם הביא - פסול; קודם לשתי הלחם לא יביא, אם הביא - כשר.

איתא בגמרא, יתיב רבי טרפון וקא קשיא ליה: מה בין קודם לעומר לקודם שתי הלחם?

אמר לפניו יהודה בר נחמיה: לא, אם אמרת קודם לעומר שכן לא הותר מכללו אצל הדיוט, תאמר קודם לשתי הלחם שהותר מכללו אצל הדיוט? שתק רבי טרפון,

צהבו פניו של רבי יהודה בן נחמיה. אמר לו רבי עקיבא: יהודה, צהבו פניך שהשבת את זקן, **תמהני אם תאריך ימים**,

אמר רבי יהודה ברבי אלעאי, אותו הפרק **פרס הפסח היה, כשעליתי לעצרת** שאלתי אחריו, יהודה בן נחמיה היכן הוא? ואמרו לי: נפטר והלך לו.

יש לומר, שרבי עקיבא עצמו שעמד בין פסח לעצרת וחשב בתלמידיו שאבדו, ואמר לרבי יהודה בר נחמיה, תמהני, אם תאריך ימים, וכך היה, מכאן היה רבי עקיבא עצמו למד שמפני שהיתה עיניהם צרה בתורה.

*** * * * ***